

Amnestie of rechtvaardigheid

Een onderzoek naar het rechtvaardigheidsdilemma van amnestie

Bachelor thesis
Door: Leonie Strootman
Begeleider: Floris Mansvelt Beck
Aantal woorden: 8922
07/06/2016

Inhoudsopgave

1. Inleiding	p. 2
2. Amnestie	p. 4
3. Jus ad Bellum en Amnestie	p. 8
4. Jus in Bello en Amnestie	p. 16
5. Case Study Uganda	p. 19
6. Conclusie	p. 24
7. Literatuurlijst	p. 26

1. Inleiding

Amnestie is een omstreden begrip in de internationale samenleving, vooral bij instanties zoals de *International Criminal Court* (ICC) en de Verenigde Naties (VN). Dit komt door het geassumeerde dilemma wat amnestie met zich meebrengt: vrede of rechtvaardigheid. Vaak wordt genoemd dat amnestie afdoet aan rechtvaardigheid. Het zou leiden tot straffeloosheid en het vermijden van verantwoordelijkheid. De ICC laat bijvoorbeeld blijken het noodzakelijk te vinden dat staten schenders van mensenrechten vervolgen en ziet hierin zelfs een plicht voor de staat (Jeffery, 2011, p.89). Ook de VN heeft een duidelijk standpunt over amnestie en stelt het volgende: “*ending impunity is essential if a society in conflict or recovering from conflict is to come to terms with past abuses committed against civilians affected by armed conflict and to prevent future such abuses*” (United Nations Security Council, 2006, resolutie 1647). De VN geeft hiermee aan dat vervolging, en dus het brengen van rechtvaardigheid, essentieel is voor de opbouw van een naoorlogse maatschappij. Hier tegenover staat dat amnestie kan worden gebruikt om vijandige partijen in een conflict bij elkaar te brengen en om het vredesproces aan te sporen of te versnellen. Het kan als aanmoediging fungeren om de wapens neer te leggen, in ruil voor het uitblijven van rechtsvervolging voor de gepleegde criminele daden tijdens het conflict (Mallinder, 2008, p. 33).

Een voorbeeld van amnestie is de amnestiewet in Uganda. In 1987 viel de *Lord's Resistance Army* het Ugandese leger aan en was het conflict tussen de LRA en de Ugandese overheid een feit. Het bleek een destructieve oorlog waarbij veel burgerslachtoffers vielen. Veel kinderen zijn door de LRA ontvoerd, sommige werden gedwongen eerst hun familie te doden voordat zij verplicht bij de LRA moesten dienen. Tijdens de langdurige oorlog tussen de Ugandese overheid en de LRA werd in 2000 een amnestiewet ingevoerd. Deze amnestiewet geldt voor alle rebellen die zich vanaf 1986 tegen de Ugandese overheid hebben verzet en voor alle daden die zij hebben gepleegd om zo een stap dichterbij vrede te zetten. De ex-strijders keren terug in de samenleving zonder juridische vervolging en komen vaak weer terecht in hun eigen dorp waar zij vaak veel leed hebben veroorzaakt (Allen, 2008).

Wat hier duidelijk wordt, is dat amnestie een dilemma tussen vrede en rechtvaardigheid veroorzaakt. Het doel van dit bachelorproject is om dit dilemma te nuanceren, door te onderzoeken of amnestie niet alleen kan bijdragen aan vrede, maar ook aan rechtvaardigheid. Dit zal gebeuren aan de hand van de *just war doctrine*. De *just war doctrine* is een normatieve doctrine die de regels beschrijft van een rechtvaardige oorlog, de *just war*. In deze thesis wordt

onderzocht of amnestie kan bijdragen aan de rechtvaardigheid van de *just war* door de impact van amnestie op de voorwaarden van *jus ad bellum* en *jus in bello* te onderzoeken. Daarom luidt de hoofdvraag van deze scriptie:

'In hoeverre kan de just war doctrine helpen bij het analyseren en beslechten van het dilemma tussen vrede en rechtvaardigheid met betrekking tot amnestieverlening?'

Aan het eind van de analyse wordt er een korte *case study* gedaan van de amnestieverlening in Uganda en hoe/of de amnestieverlening hier heeft bijgedragen aan de rechtvaardigheid van het conflict. Ook dit zal worden onderzocht aan de hand van de *just war* doctrine. Uganda is een interessante case voor dit onderzoek, omdat de ICC hier, tegen de amnestiewet in, verschillende arrestatiebevelen heeft opgelegd voor een aantal leiders van de LRA. Hoewel sommigen zeggen dat de ICC het vredesproces hiermee ondermijnt, is het doel van de ICC juist om meer rechtvaardigheid brengen (IRIN, 10/10/2005). Dit maakt het interessant om te onderzoeken of de amnestiewet heeft bijgedragen aan de rechtvaardigheid.

2. Amnestie

am·nes·tie (de; v; meervoud: *amnestieën*)

1 algemene kwijtschelding van straf

(Van Dale, 2016).

Amnestie is een juridisch instrument waarmee rechtsvervolgning geen consequentie meer is van een criminele daad en waarmee een straf kan worden kwijtgescholden (Michel & Del Mar, 2014, p.20). In dit bachelorproject gaat het om amnestieverlening voor, in of na een interstatelijke of intrastatelijk conflict.

Freeman geeft aan dat amnestie een breed begrip is en dat de inhoud van amnestie verschillend is per conflict (Freeman, 2009, p.13). Hij gebruikt de volgende omschrijving van amnestie:

Amnesty is an extraordinary legal measure whose primary function is to remove the prospect and consequences of criminal liability for designated individuals or classes of persons in respect of designated types of offenses irrespective of whether the persons concerned have been tried for such offenses in a court of law (Freeman, 2009, p.13).

Freeman geeft aan dat dit ruim genoeg is om de verschillende vormen van amnestie te omvatten. Zo kan amnestie worden verleend voor daden in het verleden, het heden en in de toekomst. Verder is er de mogelijkheid voor het stellen van eisen aan de amnestie. Ook bestaan de zogenaamde ‘*hybrid amnesties*’, dit zijn amnestieregelingen waarbij onderscheid wordt gemaakt tussen verschillende criminele daden. Voor sommige daden kan men wel amnestie krijgen en voor andere niet (Freeman, 2009, p.15-17).

Mallinder noemt vier soorten misdrijven die voor amnestie in aanmerking kunnen komen. De eerste is een schending van het internationale recht. Deze rechten komen voort uit internationale verdragen en het gewoonterecht en omvat de ernstigste schendingen van het humanitaire recht en de mensenrechten. Deze schendingen worden als zodanig schadelijk ondervonden, dat ze worden gezien als een bedreiging voor de gehele internationale samenleving. Hierbij kan gedacht worden aan genocide, foltering en verdwijningen. Het tweede soort misdrijven valt onder politieke misdaden. Dit is een breed concept waaronder alle acties tegen de staat of politieke organisaties vallen, die geen persoonlijke of materiele schade aanrichten. Men kan hierbij denken aan spionage, verraad of het lidmaatschap van een illegale politieke organisatie. Het derde soort misdaden zijn misdaden tegen het individu. Hierbij gaat het om gewelddadige misdrijven tegen individuen die niet betrokken zijn bij het conflict, bijvoorbeeld burgers of ex-

combattanten die tijdens de strijd uit zijn gevallen. Het laatste soort is het economische misdrijf. Deze misdrijven komen vaak voor door de onstabiele situatie in een conflict. Voorbeelden hiervan zijn corruptie binnen de overheid en economische samenwerking met bedrijven uit het vijandelijk gebied (Mallinder, 2008, p.118-145).

Volgens Mallinder kan amnestie via vier verschillende methodes worden ingevoerd. De eerste is via *'exercises of executive discretion'*. In dit geval heeft de uitvoerende macht in het politieke bestel een besluit genomen over het verlenen van amnestie. Deze methode wordt het meest gebruikt. In een democratie overlegt de uitvoerende macht vaak met de volksvertegenwoordiging of een commissie om de legitimiteit van de amnestiewet te versterken. Als de uitvoerende macht niet democratisch is gekozen en bijvoorbeeld een dictator is, dan kan de amnestiewet als weinig legitiem worden ervaren. Een andere methode is via een vredesovereenkomst. Dit kan helpen bij het neerleggen van de wapens, omdat de partij weet dat hij niet juridisch zal worden vervolgd. Bij deze methode hebben de partijen samen besloten dat amnestie zal worden ingevoerd. Amnestieverlening kan ook worden vastgelegd in statuten en wetten. In een democratie leidt dit tot meer legitimiteit, omdat de wet moet worden goedgekeurd door de volksvertegenwoordiging. Dit geldt echter niet als er geen sprake is van democratie. Tenslotte noemt Mallinder de methode waarbij gebruik wordt gemaakt van publieke consultatie. Dit kan op verschillende manieren, bijvoorbeeld via een referendum, verkiezingen of via raadplegingsprogramma's. Een democratische methode kan echter problematisch zijn als het om een achtergestelde minderheid gaat (Mallinder, 2008, p.31-34).

Mallinder verdeelt de motieven voor invoering van amnestie in zes categorieën, namelijk: *"alleviating internal unrest and domestic pressure; promoting peace and reconciliation; responding to international pressure; adhering to cultural or religious traditions; providing reparations; and protecting state agents from prosecution"* (Mallinder, 2008, p.37). In de eerste categorie *'alleviating internal unrest and domestic pressure'* is er weinig sprake van vergeving. Amnestie wordt in dit geval namelijk meer gebruikt als een strategische manier om de legitimiteit van de staat te versterken. Aan de andere kant kan amnestie hier wel rust brengen in de samenleving. In het geval van de categorie *'promoting peace and reconciliation'* wordt amnestie gebruikt om (weer) eenheid en rust te creëren in de samenleving of tussen twee staten. De derde categorie *'responding to international pressure'* spreekt redelijk voor zich, aangezien het hier gaat om de druk die wordt uitgeoefend door verschillende staten om amnestie in te voeren. In de volgende categorie *'adhering to cultural or religious traditions'* wordt amnestie bijvoorbeeld verleend op een feestdag als een traditie. *'Providing reparations'* is vaak het geval

bij een tegemoetkoming aan de tegenstanders van de staat die in het conflict slecht zijn behandeld, bijvoorbeeld politieke gevangenen die worden vrijgelaten. De laatste categorie '*protecting state agents from prosecution*' is vooral voordelig voor de staat die amnestie verleent voor eigen actoren, zoals het leger. Dit kan bijvoorbeeld zijn om onderzoek naar bepaalde militaire acties tegen te gaan en zo juridische vervolging te ontlopen (Mallinder, 2008, p.41-66).

In deze scriptie zal het vooral gaan om amnestieverlening voor excessief geweld tijdens de oorlog. Hierbij kan men denken aan schendingen van het internationaal recht en misdaden tegen het individu, die Mallinder noemt. Dit zijn ook de misdrijven die in het statuut van Rome staan (*crime of genocide, crimes against humanity en war crimes*) (Rome Statute, 17/07/1998, p.3) en vallen onder *jus in bello*. Ook kan er amnestie worden verleend voor *crimes of aggression* uit het statuut van Rome, deze vallen onder *jus ad bellum*. Hieronder valt het gebruik van interstatelijk geweld dat niet wordt gelegitimeerd door zelfverdediging of de VN Veiligheidsraad. *Crimes of aggression* zijn ook geldend voor het individu (Coalition for the International Criminal Court, n.d.).

Bij amnestie wordt vaak de afweging tussen vrede en rechtvaardigheid als onvermijdelijk gezien. Amnestie zou namelijk kunnen zorgen voor vrede en stabiliteit binnen een staat of tussen twee staten, maar zou ook afdoen aan rechtvaardigheid door het uitblijven van rechtsvervolging (Freeman, 2009, p.17-18). Om dit dilemma te verduidelijken zullen hier voor- en tegenargumenten van amnestie worden besproken met betrekking op vrede en rechtvaardigheid.

Amnestie zou volgens tegenstanders afdoen aan rechtvaardigheid en leiden tot straffeloosheid. Het wordt als de taak van de rechtsstaat gezien om het rechtssysteem in stand te houden. De staat heeft daarom de plicht om criminele daden te bestraffen. Doet hij dit niet, dan is er een kans dat het vertrouwen in de rechtsstaat afneemt. Daarnaast heeft straffen ook een doel, namelijk afschrikking. Het individu kan worden afgeschrikt, waardoor herhaling van de daad wordt voorkomen. Door het individu te vervolgen wordt er een boodschap naar de samenleving overgebracht om niet hetzelfde misdrijf te begaan. Dit leidt namelijk tot vervolging. Door het uitblijven van een straf bij amnestie, heeft amnestie geen afschrikkende werking en is de kans op recidivisme groter (Freeman, 2009, p.20-21). Verder bestaat het idee dat bestraffing helpt in het rehabilitatie proces. Een goede straf zou namelijk bijdragen aan het verbeteren van de moraliteit van de dader. Amnestie zou niet bijdragen aan het rehabilitatie proces door het uitblijven van de straf. Ook haalt amnestie de dader niet uit de samenleving ter bescherming

van de maatschappij, iets wat bijvoorbeeld een gevangenisstraf wel doet. Als laatst reduceert amnestie de gerechtigheid voor de slachtoffers. Amnestie neemt de verantwoordelijkheid weg bij de dader en kan het slachtoffer een gevoel van onrecht en ongeloof geven. De dader krijgt gemoedsrust, terwijl het slachtoffer weer onrecht ondervindt (Freeman, 2009, p.21-23).

Aan de andere kant, kan amnestieverlening gedurende het conflict een stap zijn naar vrede. Soms kan amnestie worden opgenomen in het vredesverdrag, waarbij amnestie fungeert als aansporing voor de strijders om de wapens neer te leggen. Dit kan een extra impuls zijn voor vrede, omdat rechtsvervolging geen consequentie meer is (Schabas, 2012, p.175). De dreiging van vervolging kan soms juist leiden tot het intensiveren van het gevecht. De strijders zullen zich niet snel overgeven, omdat men de vrijheid opgeeft als zij hun wapens neerleggen. In een oorlogssituatie waar de levensomstandigheden slecht en onzeker zijn, kan het voor de burgers en overheid daarom (o.a.) acceptabel zijn om amnestie te verlenen. Dit wordt door Freeman het *'lesser-evil'* argument genoemd. Men kan het overleven prioriteren boven het vinden van gerechtigheid (Freeman, 2009, p.14-15).

Amnestieverlening in een post-conflict situatie kan een terugval naar een nieuw conflict voorkomen en op deze manier vrede en stabiliteit brengen. Men kan denken aan een situatie waar een regime is afgezet, terwijl het nog een groot deel van de bevolking als aanhanger heeft. Hoewel het oude regime verschillende mensenrechten heeft geschonden, zou vervolging door het nieuwe regime kunnen resulteren in een opstand en mogelijk nieuwe schendingen van mensenrechten. Uiteindelijk zal vervolging geen gerechtigheid en stabiliteit brengen, maar nieuwe onrust veroorzaken. Amnestie zal in deze situatie vrede en stabiliteit creëren en zal spanningen in de post-conflict situatie niet versterken. Ook kan vervolging in een post-conflict situatie leiden tot isolement van de schuldig bevonden groep en kan het reconciliatie in de weg staan. Na een intrastatelijk conflict zullen de strijdende groepen weer samen moeten leven om een functionerende samenleving te vormen. Schuldig bevonden groepen zouden in isolement kunnen komen en vervolgens een wraakzuchtige houding kunnen aannemen tegenover de samenleving en andersom. Door het uitblijven van rechtsvervolging en het invoeren van amnestie is reconciliatie mogelijk en kan de samenleving bewegen richting vrede en stabiliteit (Majzub, 2002, p.251-259).

3. Jus ad Bellum en Amnestie

De *just war* doctrine is een normatieve theorie met de oorsprong in het christendom, die de regels omschrijft van een rechtvaardige oorlog (Langan, 1984, p.19-21). In de loop van de jaren ontwikkelt de theorie zich verschillende kanten op en wordt in de moderne tijd niet het christendom maar het internationaal recht de primaire drager van de *just war* theorie. De veranderende tijden en oorlogen, bijvoorbeeld recentelijk door de komst van nucleaire wapens, brengen nieuwe denkbeelden in de theorie (Johnson, 2006, p.183-184).

Tegenwoordig wordt de theorie onderverdeeld in *jus ad bellum* en *jus in bello*. *Jus ad bellum* omschrijft de regels om rechtvaardig ten oorlog te gaan (Johnson, 2006, p.183-184). Over het algemeen worden de volgende voorwaarden van *jus ad bellum* nu als conventioneel gezien: de aanwezigheid van een *just cause*, zuivere motieven achter de *just cause*, het verklaren van de oorlog door de juiste autoriteiten, een overtuigende kans op succes, proportionaliteit en oorlog als laatste middel. *Jus in bello* beschrijft de gedragsregels die gelden tijdens de oorlog. Deze komen over het algemeen neer op discriminatie en proportionaliteit (Lazar, 2016).

In dit bachelorproject wordt onderzocht of amnestie kan bijdragen aan de rechtvaardigheid van de *just war* theorie. Het is de bedoeling dat hiermee duidelijk wordt of amnestie vrede, ook rechtvaardigheid kan brengen. In dit hoofdstuk zullen de voorwaarden van *jus ad bellum* worden doorlopen en worden gekoppeld aan amnestie om het rechtvaardigheidsverband tussen deze begrippen bloot te leggen. Er zal gebruik worden gemaakt van zowel klassieke denkers binnen de *just war* theorie, zoals Grotius en Pufendorf, als moderne denkers, zoals Walzer en Johnson. De klassieke en moderne denkers kunnen sterk van elkaar verschillen in opvattingen. Het is daarom een bewuste keuze om beide stromingen te gebruiken. Het biedt verschillende manieren voor amnestie om wel of niet bij te dragen aan rechtvaardigheid en het omvat de *just war* theorie op brede wijze.

Just cause

Oorlog is destructief en heeft daarom een sterke *just cause* nodig om te worden gevoerd. *Just cause* is de aanleiding voor het conflict en het is belangrijk dat deze goed is gegrond. De partij die met de juiste beweegredenen ten oorlog gaat, is de partij die de rechtvaardige oorlog voert (Lazar, 2016). Wat de juiste redenen zijn, is iets waar veel discussie over is. Over het algemeen onderschrijven de meeste theoretici zelfverdediging als een *just cause*. Pufendorf (1632-1694) maakte onderscheid tussen offensieve en defensieve oorlogen, waarbij de *just cause* van een defensieve oorlog verdediging van onszelf en onze eigendommen is. De offensieve oorlogen

vond hij moeilijker te verdedigen, omdat een oorlog tegennatuurlijk is en daarom, waar mogelijk, moet worden voorkomen. Toch is een *just cause* van een offensieve oorlog voor Pufendorf het herstellen van schade die door de vijand is toegegaan (Boucher, 2011, p.99). Grotius (1583-1645) sluit zich aan bij zelfverdediging en schadeherstel als *just cause*, maar voegt hier nog bestraffing aan toe (Neff, 2012, p.82). ‘Wie kwaad doet, kwaad ontmoet’ is de gedachte hierachter. Als iemand jouw rechten heeft geschonden, is het toegestaan de dader hiervoor te straffen (Neff, 2012, p.269). Amnestie is een kwijtschelding van straf (Mallinder, 2008, p.3) en heeft hiermee geen directe invloed op de origine van het conflict. Amnestie heeft daarom geen invloed op de *just cause*. Echter, Gentili (1552-1608) geeft aan dat beide partijen in een conflict een *just cause* kunnen hebben. Een van de partijen kan een *just cause* hebben die rechtvaardiger is dan die van de andere partij, maar dit betekent niet dat de ander als onrechtvaardig mag worden behandeld (Boucher, 2011, p.96). Ook Vattel (1714-1767) sluit zich aan bij deze conclusie. Partijen mogen niet ten oorlog gaan zonder zeker te zijn dat zij een *just cause* hebben. Dit betekent dat het vaak voorkomt dat beide partijen een *just cause* hebben voor een conflict (Boucher, 2011, p.101). De aanname dat beide partijen in een conflict een *just cause* kunnen bezitten, past ook bij de moderne periode, omdat het christendom niet meer de primaire drager is van de *just war* theorie. Met het christendom was het mogelijk om universele waarden te creëren die passend waren voor verschillende staten. Door deze universele waarden was het mogelijk om een bestraffende oorlog te voeren. Echter, nu de gewichtigheid van het christendom afneemt en het internationale recht de primaire drager wordt van de *just war* theorie, is het moeilijker universele waarden te scheppen. Het internationale recht wordt namelijk door soevereine staten gecreëerd die allemaal hun eigen waarden aan willen houden (Johnson, 1981, p.328). Dit scheidt meer ruimte voor de aanwezigheid van een *just cause* bij beide partijen in het conflict. In de *post-war* situatie kan hier naar worden gehandeld door middel van amnestie. Als het mogelijk is voor beide partijen om een *just cause* te hebben, is het onrechtvaardig om de verliezende partij te straffen. Het recht van de sterkste zal dan de rechtvaardigheid brengen, iets wat niet is gebaseerd op morele overwegingen. In dit geval zal amnestie rechtvaardigheid brengen, omdat de verliezende partij met rechtvaardige beweegredenen niet zal worden gestraft.

Right intention

Right intention houdt in dat de juiste motieven de *just cause* ondersteunen en dat er geen onderliggende, immorele gedachten tot oorlog hebben geleid (Lazar, 2016). Veel *just war* theoretici van alle tijden zijn het erover eens dat een *right intention* aanwezig moet zijn voor

een *just war*. Vattel beargumenteerd dat dit motieven moeten zijn, die zijn gebaseerd op gepastheid en utiliteit. Een oorlog die rechtvaardig lijkt omdat het beschikt over een *just cause*, moet ook worden gerechtvaardigd met de juiste motieven. Zonder juiste motieven kan een oorlog alsnog onrechtvaardig zijn. De motieven moeten altijd voortkomen uit de goede intenties van de staat in het voordeel van zijn burgers en niet uit hebzucht van de elites (Zurbuchen, 2009, p.411).

Amnestie is een vorm van vergeving en kan hiermee de slechte motieven voor een oorlog afzwakken. Het motief wraak is bijvoorbeeld geen *right intention* om een oorlog te starten en gaat dan ook niet samen met vergeving (Mallinder, 2008, p.56). Door amnestie in te voeren en te vergeven wordt in dit voorbeeld uitgesloten dat wraak het motief was voor de oorlog. Dit zou namelijk een tegenstrijdige handeling zijn voor een wraakzuchtige partij. Amnestie kan op deze manier de motieven om een oorlog te beginnen zuiveren en draagt bij aan de rechtvaardigheid.

Om dit effect te creëren is het wel van belang dat amnestie ook met de *right intentions* wordt verleend. Zoals Mallinder aangaf kunnen autoriteiten verschillende motieven hebben om amnestie in te voeren. Zij noemt de volgende motieven: “*alleviating internal unrest and domestic pressure; promoting peace and reconciliation; responding to international pressure; adhering to cultural or religious traditions; providing reparations; and protecting state agents from prosecution*” (Mallinder, 2008, p.37). Om de juistheid van de motieven te beoordelen, kan men de voorwaarde van Vattel van een *right intention* aanhouden, namelijk dat het in het voordeel van de burgers moet fungeren. Duidelijk is dat het verlenen van amnestie om de elite van de staat vrij te spreken geen *right intention* is. Dit zal de rechtvaardigheid van amnestie niet vergroten, omdat de burgers hierbij niet zijn gebaat. Ook amnestieverlening vanwege internationale druk komt niet vaak voort uit *right intentions*. Vaak hebben derden baat bij amnestieverlening en zullen daarom druk zetten op de overheid om amnestie te verlenen. Amnestie is dan in het voordeel van de derde actor. Aan de andere kant kunnen derden ook druk uitoefenen op een staat om bijvoorbeeld politieke gevangenen vrij te laten die zich negatief tegenover het regime hebben geuit. Dit zou wel binnen een *right intention* passen, omdat het onbaatzuchtig is van derden en de staat (Mallinder, 2008, p.61-63). Amnestie verlenen vanwege culturele en religieuze tradities is twijfelachtig. Een dictatuur maakt hier vaak gebruik van om het regime grootmoedig over te laten komen. Amnestie heeft in dat geval geen pure *right intention* (Mallinder, 2008, p.63). Het punt amnestie als herstellmiddel, betekent meestal dat tegenstanders van het (voormalige) regime die onrecht zijn aangedaan, amnestie als tegemoetkoming krijgen. Hierbij kan men denken aan politieke gevangenen, maar ook aan het

ontslag van politieke tegenstanders of het afnemen van bepaalde politieke rechten. Deze vorm van amnestie is redelijk rechtvaardig, omdat dit het onrechtvaardige gedrag van het (voormalige) regime herstelt (Mallinder, 2008, p.64-66). Vervolgens is het motief om de binnenlandse onrust te kalmeren ook ambigu. Na veel onrust in een land kan vergeving een goed middel zijn om de bevolking tot bedaren te brengen. In principe is dit in het voordeel van de bevolking en past dit binnen de *right intention* voorwaarde van Vattel. Echter, als amnestie populair is onder de bevolking, kan een regime amnestie verlenen om de bevolking achter zich te scharen na een periode van onrust (Mallinder, 2008, p.41-46). Dit doet opnieuw af aan de rechtvaardigheid. Als laatste kan een motief voor amnestieverlening het brengen van vrede en reconciliatie zijn. Vrede en reconciliatie is belangrijk voor goede levensomstandigheden voor de bevolking en zou op deze manier een *right intention* zijn. Aan de andere kant, kan de overheid dit ook invoeren omdat de eigen militaire acties niet sterk genoeg zijn en de kans op een overwinning te klein is. Dan redt de overheid zichzelf met amnestie (Mallinder, 2008, p.46-48).

Amnestie kan dus wel een *right intention* hebben, deze *right intention* maakt de amnestie, en daarmee tegelijk de *right intention* van de *just war*, rechtvaardiger. Een mogelijke keerzijde aan amnestie is dat het vooral in het voordeel van de autoriteit kan werken die amnestie verleent. Echter, dit hoeft de rechtvaardigheid niet te belemmeren. Bijvoorbeeld, Walzer beschouwt dit niet als een complicatie. Ook hij vindt, net als Vattel, dat de voorwaarde van *right intention* aanwezig moet zijn om een oorlog rechtvaardig te maken. Hij gelooft echter niet dat het mogelijk is om alleen pure *right intentions* te hebben en vindt dit niet noodzakelijk. Als de *right intention* aanwezig is, is het voor een staat ook toegestaan om minder morele motieven te hebben voor een oorlog (Orend, 2000, p.531). Dit betekent dat het niet erg is als amnestie ook het eigen belang dient, als het ook maar het belang van de bevolking dient. Het zal geen negatieve invloed hebben op de rechtvaardigheid en amnestie zou zelfs nog steeds een positieve invloed op rechtvaardigheid kunnen hebben.

Pufendorf benadrukt dat het uiteindelijke doel en het leidend motief, vrede moeten zijn. Hij claimt dat het niet de bedoeling is om de tegenpartij te veranderen, maar om de eigen rechten te herstellen met als einddoel vrede (Boucher, 2011, p.98-100). Ook Grotius zegt dat oorlog een legitieme wijze is om vrede te bereiken. Elke *just war* zou vrede als einddoel moeten hebben (Boucher, 2011, p.96). Amnestie kan bijdragen aan dit einddoel, als het o.a. met de juiste timing en in de juiste politieke context wordt ingevoerd. Amnestie kan een toegankelijker en vertrouwelijkere sfeer creëren, die uiteindelijk kan leiden tot vrede (Mallinder, 2008, p.12).

Biggar schrijft dat binnen de christelijke *just war* traditie een oorlog vooral liefde als onderliggend motief moet hebben. In eerste instantie gaat het om liefde en zorg voor het slachtoffer dat ten onrechte in een oorlog is betrokken. Uiteindelijk wordt een oorlog ook gevoerd uit liefde voor de onrechtpleger. De rechtvaardige partij helpt de tegenpartij met het inzien van de gepleegde zonde en met het stoppen hiervan. Om deze reden is het niet belangrijk om de tegenstander te laten lijden en speelt vergeving een grote rol. Amnestie is een vorm van vergeving en zou kunnen bijdragen aan de rechtvaardigheid als liefde het onderliggende motief is. Zo wordt het nemen van wraak voorkomen wanneer door de tegenpartij berouw wordt getoond en is er meer ruimte voor reconciliatie (Biggar, 2008, p.372).

Duidelijk is dat amnestie kan bijdragen aan de rechtvaardigheid van de *right intention*, wanneer amnestie de belangen van de bevolking dient, bijdraagt aan het einddoel vrede of wanneer het uit liefde voor het slachtoffer en de tegenpartij wordt ingevoerd.

Right authority

Right authority houdt in dat de rechtvaardige oorlog wordt gevoerd door de entiteit die hiertoe de bevoegdheid heeft. Deze entiteit is verantwoordelijk voor het welzijn van zijn/haar politieke gemeenschap en onderneemt een oorlog om de beste levensomstandigheden te creëren. In veel gevallen wordt de staat gezien als de legitieme autoriteit om een oorlog te voeren (Johnson, 2006, p.168). Vattel beschouwt het als vanzelfsprekend dat de soevereine staat de rechtvaardige autoriteit is om een oorlog te verklaren (Zurbuchen, 2009, p.414). Verschillende theoretici, zoals Grotius, sluiten zich hierbij aan (Neff, 2012, p.77). In de klassieke leer werd dus de soevereine macht gezien als de juiste autoriteit om een oorlog te voeren. Pufendorf stelt dat de soevereine macht is ontstaan uit een contract met de bevolking. De bevolking onderwerpt zich aan de soevereine macht, wanneer de soevereine macht hen bescherming biedt. Er is volgens Pufendorf geen eenduidige invulling van een soevereine macht, zolang de soevereine macht maar is bewerkstelligd via een contract met de bevolking (Harrison, 2003, p.147-153). De theoreticus Johnson leeft echter in een modernere wereld en heeft hier toevoegingen op. Hij noemt namelijk ook de Verenigde Naties (met name de Veiligheidsraad) en regionale samenwerkingsverbanden als legitieme autoriteiten, naast de individuele staat (Johnson, 2006, p.185).

Amnestie kan de legitimiteit van de entiteit versterken, als de amnestiewet wordt ingevoerd ter verbetering van het welzijn van de politieke gemeenschap. Een soevereine staat kan dus zijn legitimiteit vergroten door amnestie in te voeren, als hij daarmee het beste voor heeft met zijn burgers. In dat geval vervult de staat namelijk haar bovengenoemde taak om voor haar burgers

te zorgen en hen in bescherming te nemen. Verder zegt Johnson dat de soevereiniteit en het recht tot oorlogvoering vervalt, wanneer een staat de mensenrechten heeft geschonden (Johnson, 2006, p.187). Dit zou ook van toepassing kunnen zijn op amnestieverlening. Wanneer de staat de mensenrechten heeft geschonden en de legitimiteit hiermee heeft verloren, mag de staat niet meer beslissen over amnestieverlening. Dit zou namelijk ook kunnen leiden tot amnestie in het eigenbelang van de staat, iets wat in de bovenstaande tekst als onrechtvaardig is bevonden. Op deze manier ontstaat er een tweezijdig verband, waarbij de staat, die mensenrechten heeft geschonden, aan legitimiteit verliest als hij amnestie invoert. Daarbij verliest amnestie aan rechtvaardigheid als het wordt verleend door diezelfde staat.

Overtuigende kans op succes

Oorlogen kunnen vernietigend zijn en veel schade brengen aan de staat en de burgers. Dit maakt het van belang dat de kans groot is dat het voorgenomen doel van de oorlog wordt behaald (Lazer, 2016). Grotius zegt ook dat er een kans op succes moet zijn, maar dit moet volgens hem niet te strikt worden genomen. De staat is soms verplicht aan haar burgers om de strijd aan te gaan uit bescherming van de samenleving, ondanks dat de kansen op een overwinning niet duidelijk aanwezig zijn (Neff, 2012, p.313). Ook Walzer vindt het belangrijk dat er een overtuigende kans op succes aanwezig is, maar ook hij biedt een uitweg voor de regel. Walzer is van mening dat deze voorwaarde niet mag leiden tot een afwachtende houding, omdat de agressor dan geen consequenties ervaart van zijn gedrag. Om deze reden mag er volgens Walzer een oorlog worden verklaard wanneer de kansen op succes niet duidelijk aanwezig zijn, mits er wel aan alle andere *jus ad bellum* criteria is voldaan (Orend, 2000, p.535-536).

Amnestie kan bijdragen aan de kansen op succes. Hierbij moet wel duidelijk zijn wat als een succes wordt gezien. Als men ervan uit gaat dat succes een overwinning betekent, kan amnestie dit in sommige gevallen bevorderen. Amnestie kan een stimulans zijn voor de tegenpartij om te capituleren. Het uitblijven van juridische vervolging kan de kosten-baten analyse voor capitulatie veranderen. Amnestie kan dus als middel fungeren om de strijd te winnen en de kans op succes te vergroten (Mallinder, 2008, p.12). Men moet zich dan wel afvragen in hoeverre de voorwaarde van *right intention* wordt behaald. Aan de andere kant, kan amnestie succes ook tegenwerken. De tegenpartij kan amnestie als chantagemateriaal gebruiken. Zo zullen zij door blijven vechten, en bijvoorbeeld de burgers aanvallen, totdat zij amnestieverlening krijgen. In dit geval verliest de amnestieverlenende autoriteit, omdat zij toe moeten geven aan de tegenpartij (Mallinder, 2008, p.12). Dus amnestie kan de kans op succes zowel vergroten als

verkleinen. Welke partij het meest zal profiteren van amnestie, ligt aan de militaire en politieke stand van zaken.

Proportionaliteit

De voorwaarde van proportionaliteit houdt in dat de voor-en nadelen van een oorlog worden afgewogen en dat uiteindelijk de voordelen de overhand hebben, zodat het voeren van de oorlog proportioneel is met de *just cause*. Belangrijk om te benadrukken is dat het niet om proportionaliteit tijdens een oorlog gaat, maar over de vraag of het voeren van een oorlog proportioneel is met de *just cause* en het breken van de vrede (Steenberghe, 2012, p.118). Grotius zegt dat het goede en het kwade van een oorlog met elkaar moeten worden afgewogen en dat men pas ten oorlog mag gaan wanneer het duidelijk is dat het goede zwaarder weegt. Echter, een significant verschil hierin is niet noodzakelijk (Neff, 2012, p.312). Walzer vindt proportionaliteit een moeilijk begrip binnen *jus ad bellum*. Hij vindt een daad van agressie zo zwaar wegen, dat een oorlog bijna altijd in proportie staat tot de daad en de negatieve gevolgen van de oorlog (Orend, 2000, p.536).

Onder andere het breken van de vrede is de kwade kant van een oorlog, die meespeelt in de overweging van proportionaliteit. Amnestie kan een oorlog proportioneeler maken door een mogelijkheid te bieden tot een 'snel' herstel van de vrede. Zoals al eerder genoemd, brengt amnestie vrede en reconciliatie door het uitblijven van juridische vervolging (Freeman, 2009, p.23). Dit verkort het tijdsbestek van de breuk met de vrede, waardoor het kwade minder zwaar weegt op de balans. Het verkorte tijdsbestek maakt de *just cause* proportioneeler met de negatieve consequenties van een oorlog.

Last resort

Over de precieze inhoud van *last resort* wordt gedebatteerd, maar het houdt over het algemeen in dat een toevlucht tot oorlog de enige en laatste optie is om het conflict op te lossen, nadat alle andere vreedzame opties zijn overwogen. De discussie gaat over de vraag of alle andere opties moeten zijn overwogen of moeten zijn toegepast. Johnson zegt dat de proportionaliteit en de effectiviteit van de niet-gewelddadige opties moeten worden afgewogen en er een inschatting moet worden gemaakt of deze proportioneeler en effectiever zijn dan een oorlog. Dit hoeft niet eerst in praktijk te worden gebracht, maar de geweldloze opties moeten wel in overweging worden genomen (Johnson, 2006, p.183). Daarentegen zegt Vattel dat alle vredige methodes om het conflict op te lossen, moeten zijn uitgeput, anders is de oorlog alsnog onrechtvaardig (Zurbuchen, 2009, p.412).

Amnestie heeft geen invloed op het concept *last resort*. Amnestieverlening heeft in deze scriptie betrekking op oorlog en kan daarom geen invloed hebben op activiteiten die voor de oorlog plaatsvinden.

4. Jus in Bello en Amnestie

Jus in bello beschrijft de rechtvaardige gedragsregels in tijden van oorlog. Binnen *jus in bello* gaat het niet over de regels van de oorlog in het algemeen maar over de specifieke acties van militairen in een oorlog. Twee voorwaarden die over het algemeen geaccepteerde onderdelen van *jus in bello* zijn, zijn discriminatie en proportionaliteit (Lazer, 2016). In de moderne *just war* periode is er meer nadruk komen te liggen op het onderdeel *jus in bello*. Er zijn verschillende oorzaken voor dit fenomeen. Zo wordt er gezegd dat bij het opstellen van het Handvest van de Verenigde Naties vooral criteria zijn opgesteld die uitleg geven over *jus ad bellum*, waardoor er een hiaat is ontstaan in de wet op het gebied van *jus in bello*. Om dit gat op te vullen zouden theoretici zich meer richten op *jus in bello* (Taslaman & Taslaman, 2013, p.12). Verder kan de verandering in oorlogvoering ook een oorzaak zijn van de moderne nadruk op *jus in bello*. Zo wordt er tegenwoordig minder onderscheid gemaakt tussen combattanten en non-combattanten door de verschuivende locatie van een oorlog naar civiele gebieden en door de opkomst van massavernietigingswapens. De regels van *jus in bello* staan onder druk met deze veranderingen, waardoor ze meer aandacht vereisen (Johnson, 2006, p.168).

In dit hoofdstuk zal worden getoetst of amnestie kan bijdragen aan rechtvaardigheid binnen *jus in bello*. Het is belangrijk dat ook *jus in bello* wordt behandeld in deze bachelor scriptie, omdat amnestie vaak wordt verleend voor daden van excessief geweld die niet overeenkomen met het oorlogsrecht en dus de regels van *jus in bello*. In principe zou amnestie rechtvaardig zijn wanneer men zich aan de regels van *jus in bello* heeft gehouden. Er zijn dan eigenlijk geen daden om amnestie voor te verlenen. In de meeste gevallen is dit niet het geval en wordt de rechtvaardigheid van amnestie in twijfel getrokken.

Discriminatie

Discriminatie houdt in dat er onderscheid wordt gemaakt tussen combattanten en non-combattanten, waarbij meestal de combattanten rechtvaardige doelwitten zijn om opzettelijk aan te vallen (Lazer, 2016). Grotius sluit zich hierbij aan en veronderstelt dat de volgende groepen niet vallen onder militaire doelwitten en niet bewust mogen worden aangevallen: “*women who are not employed as soldiers, children, religious office holders, merchants and farmers, as well as prisoners of war*” (Boucher, 2011, p.97). Toch kan het niet altijd worden voorkomen dat er burgerslachtoffers vallen, volgens Grotius. Daarom gaat hij uit van het nu zogeheten ‘*double effect*’. Bij het *double effect* is het toegestaan dat non-combattanten slachtoffer worden, wanneer dit niet opzettelijk gebeurt. Hierbij komt dat de positieve

consequenties groter moeten zijn dan de negatieve consequenties, wat vooral te maken heeft met proportionaliteit, het onderdeel wat hierna wordt besproken (Boucher, 2011, p.97).

Walzer heeft een opmerkelijke visie op het aspect discriminatie. In eerste instantie vindt hij het *double effect* een te makkelijke manier om burgerslachtoffers te maken en geeft de '*double intention*' als alternatief. *Double intention* zou betekenen dat combattanten alles op alles moeten zetten om non-combattanten te beschermen (Taslaman & Taslaman, 2013, p.14). Als uitweg hierop introduceert Walzer het begrip '*supreme emergency*'. Onder extreme omstandigheden mogen de morele normen worden losgelaten en hoeven de regels van *jus in bello* niet te worden opgevolgd (Cook, 2007, p. 139).

Het is met amnestie moeilijk om in rechtvaardigheid bij te dragen aan het concept discriminatie. Het uitblijven van een straf voor het aanvallen van burgers, zal niet resulteren in het beter discrimineren van de doelwitten. Sterker nog, wanneer amnestie wordt ingevoerd tijdens het conflict om vrede te stimuleren, kan er een afname van discriminatie plaatsvinden. Een dreiging van straf zorgt er namelijk voor dat men zich ervan weerhoudt om burgers aan te vallen. Hoewel dit meer met proportionaliteit te maken heeft, ziet men dat amnestie de kosten voor het aanvallen van burgers kleiner maakt dan de baten. Doordat het niet meer uitmaakt voor degene die de aanval uitvoert of combattanten of non-combattanten slachtoffer worden, vervaagt het onderscheid tussen deze twee groepen en raken non-combattanten hun immuniteit kwijt. Uiteindelijk heeft amnestie dus een negatieve werking op het begrip discriminatie.

Proportionaliteit

Proportionaliteit binnen *jus in bello* heeft betrekking op verschillende onderdelen. De basis is dat de baten opwegen tegen de kosten en dat excessief geweld wordt voorkomen (Lazer, 2016). Zo kan de natuurlijke omgeving buitenproportioneel en langdurig beschadigd zijn in vergelijking met de militaire voordelen die er mee zijn gewonnen. Verder kan proportionaliteit binnen *jus in bello* doelen op het buitensporig laten lijden van de militairen van de tegenpartij. Deze twee punten worden echter niet vaak genoemd wanneer proportionaliteit binnen *jus in bello* wordt aangehaald. Vaak gaat het over de proportionaliteit van het toedoen van schade aan non-combattanten en civiele objecten en de hiermee behaalde militaire voordelen (Steenberghe, 2012, p.109-110). Onder proportionaliteit valt dus ook het eerder genoemde '*double effect*'. Burgerslachtoffers zijn namelijk wel toegestaan, wanneer het een groter militair voordeel oplevert. Grotius houdt zijn mening over proportionaliteit vrij algemeen en geeft aan dat bij het voeren van een oorlog, ook al is dit een *just war*, men zich gematigd en beheerst moet gedragen. Hij pleit voor een '*temperamenta belli*', waarbij de vijand humaan wordt behandeld (Boucher,

2011, p.97). Ook Ramsey pleit voor proportionaliteit. Hij gelooft dat een goed christen liefde verplicht is aan zijn vijand en mag daarom niet meer schade en leed toedoen dan noodzakelijk is. Het straffen door middel van lijden is niet het uiteindelijke doel volgens Ramsey (Taslaman & Taslaman, 2013, p.15).

Zoals in de alinea van discriminatie al is genoemd, doet amnestie af aan proportionaliteit. Proportionaliteit wordt gewogen door een kosten-baten analyse te maken van de militaire voordelen en bijvoorbeeld het schaden van burgers. Vaak wordt het aanvallen van burgers bestraft, omdat zij geen combattanten zijn en dit als onrechtvaardig wordt beschouwd. De straf valt echter weg door amnestie invoering tijdens het conflict, waardoor de balans van de kosten-baten analyse verandert. Het nadeel van juridische vervolging is namelijk weg gevallen, waardoor men sneller zou kunnen neigen om burgers aan te vallen en excessief geweld te gebruiken. Amnestie heeft dus een negatief effect op proportionaliteit (Freeman, 2009, p.20-21).

5. Case Study Uganda

Het conflict in Uganda tussen de Ugandese overheid en de *Lord's Resistance Army* (LRA) is geen voorbeeld van een *just war*. Juist om deze reden is het interessant om te kijken hoe en of de ingevoerde amnestiewet bijdraagt aan de rechtvaardigheid van deze oorlog aan de hand van de *just war* doctrine. De amnestiewet in Uganda is ingevoerd in 2000 en houdt het volgende in:

(1) An Amnesty is declared in respect of any Ugandan who has at any time since the 26th day of January, 1986 engaged in or is engaging in war or armed rebellion against the government of the Republic of Uganda by –

- (a) actual participation in combat;*
- (b) collaborating with the perpetrators of the war or armed rebellion;*
- (c) committing any other crime in the furtherance of the war or armed rebellion;*
- or*
- (d) assisting or aiding the conduct or prosecution of the war or armed rebellion.*

(2) A person referred to under subsection (1) shall not be prosecuted or subjected to any form of punishment for the participation in the war or rebellion for any crime committed in the cause of the war or armed rebellion (Amnesty Act, 2000, p.2).

De amnestiewet is geldend voor alle rebellen die zich tegen de overheid hebben verzet vanaf 1986. Deze wet is geldend voor iedereen en voor alle gepleegde misdaden gerelateerd aan conflicten met de overheid. Er bestaat onduidelijkheid over de vraag of de amnestie ook geldend is voor de leiders van de LRA, aangezien de ICC een aanhoudingsbevel heeft voor vijf van de leiders (McKnight, 2015, p.202). Momenteel is het zo dat de amnestiewet voor iedereen geldend is, maar met de amendering van 2006 kan de minister van Binnenlandse Zaken, met toestemming van het parlement, individuele strijders uitsluiten van amnestie. Hier heeft de minister nog nooit gebruik van gemaakt. Door deze aanpassing is er geen sprake meer van *blanket amnesty*, wat eerst wel het geval was (Afako, 08/2012). In deze korte *case study* wordt de Ugandese staat, die de amnestiewet heeft ingevoerd, de leidende actor in deze *just war* analyse. De criteria van *jus ad bellum* en *jus in bello* binnen het Ugandese conflict worden kort doorlopen. Hierna wordt gekeken wat voor invloed de amnestiewet heeft gehad op de rechtvaardigheid van het conflict.

De *just cause* voor de Ugandese overheid was zelfverdediging, nadat zij in 1987 voor het eerst werd aangevallen door de LRA. Volgens vele *just war* theoretici is zelfverdediging een *just cause* (Boucher, 2011). De leider van de LRA, Joseph Kony vocht, naar eigen zeggen, in

opdracht van God en de geesten, tegen president Museveni die de Acholi bevolking onderdrukte. Hoewel Kony zelf afkomstig was uit het Acholi gebied, had hij de spirituele taak gekregen om Uganda, en met name de Acholi bevolking, te zuiveren. Veel van de Acholi zouden, volgens Kony, hebben gezondigd en moesten hiervoor worden bestraft, vaak met de dood (Allen, 2008, p.38-40). Tegenwoordig wordt een opdracht van God niet als een *just cause* gezien en zou er in dit conflict maar één partij een *just cause* hebben: de Ugandese overheid. Zoals eerder in de tekst is genoemd, zou amnestie meer rechtvaardigheid brengen, wanneer er meerdere *just causes* zijn in een conflict. Het recht van de sterkste zou dan niet bepalen wie wordt bestraft. In het geval van Uganda is er geen sprake van meerdere *just causes* en kan amnestie niet bijdragen aan rechtvaardigheid op dit gebied.

Verder kan amnestie bijdragen aan de rechtvaardigheid van de *intentions* voor het Ugandese conflict, wanneer de motieven voor amnestie ook zuiver zijn. Eerst zal hier worden gekeken naar de *right intentions* die Museveni's overheid had om oorlog te voeren. In eerste instantie zijn de onderliggende motieven voor de overheid het beschermen van de bevolking en de staat en het conflict tot een einde brengen (vrede). Dit wordt over het algemeen gezien als een *right intention*. Echter, Museveni was vrij terughoudend in het beschermen van de bevolking, waardoor men het eerste deel van de *right intention* in twijfel kan trekken (Allen, 2008, p.47). Verder was het voordelig voor de president dat het conflict plaatsvond in Noord-Uganda, het Acholi gebied, waar veel van zijn tegenstanders zich bevonden. Dit maakte het gemakkelijker voor de president om de tegenstanders te onderdrukken en zich te profileren als beschermer tegenover het zuiden (Allen, 2008, p.48).

Nu een aantal van Museveni's motieven bekend zijn, kan er worden gekeken naar zijn motieven voor de ingevoerde amnestiewet. Mogelijk kunnen deze de eerder genoemde *intentions* voor de oorlog rechtvaardiger maken. Het eerste motief om amnestie in te voeren is om vrede en reconciliatie te bevorderen (Jeffery, 2011, p.86). Ook in de amnestiewet wordt dit motief genoemd. Er staat namelijk het volgende: "*it is the desire and determination of the Government to genuinely implement its policy of reconciliation in order to establish peace, security and tranquillity throughout the whole country*" (Amnesty Act, 2000, p.1). Dit zou de *right intentions* van de oorlog versterken, omdat het vrede ondersteunt. Een ander motief van de overheid is om druk vanuit de bevolking te beantwoorden (Mallinder, 2008, p.38). Dit zou een *right intention* kunnen zijn, maar kan ook gebruikt worden om de president in een goed daglicht te zetten. Al met al, draagt de amnestiewet aan de ene kant bij aan de *right intention* van de oorlog, omdat het bevestigt dat vrede en reconciliatie het leidende motief is. Aan de andere kant brengt het

twijfel over de motieven, omdat het ook belangen van de overheid dient. Hier zou het advies van Walzer kunnen worden opgevolgd, waarin hij stelt dat de rechtvaardigheid niet wordt verzwakt wanneer, naast de *right intentions*, ook motieven uit eigen belang een rol hebben gespeeld bij het voeren van een oorlog (Orend, 2000, p.531) en het invoeren van amnestie.

In Uganda is de Ugandese overheid de autoriteit die de amnestiewet heeft ingevoerd. De amnestiewet kan bijdragen aan de legitimiteit van de overheid wanneer deze met de beste intenties voor de burgers is ingevoerd. Zoals al is genoemd, is de amnestiewet in Uganda ingevoerd om vrede te creëren, iets wat de levensomstandigheden van de burgers verbetert. Tijdens de oorlog werd veel mensen gedwongen te vluchten en moesten zij onder slechte omstandigheden in opvangkampen leven. Daarnaast brengt oorlog altijd veel onzekerheid en spanning met zich mee (Human Rights Watch, 1997). Er is vanuit de Acholi samenleving gelobbyd voor de amnestiewet en een groot deel van de samenleving stond achter de wet (Mallinder, 2008, p.38). Men zou kunnen zeggen dat de amnestiewet, door het bijdragen aan vrede, de legitimiteit van de overheid heeft vergroot. Aan de andere kant is het twijfelachtig of de uitvoering van de wet het beste voor de bevolking is. Strijders die de amnestie accepteren hoeven hun daden niet uit te spreken en hoeven niet om vergeving te vragen bij de slachtoffers en nabestaanden. Zij keren weer terug naar hun dorpen waar zij tijdens de oorlog grote misdaden hebben gepleegd. Zo schrijft Allen in een interview over iemand die zijn zwager heeft gedood voor de LRA en nu weer terug in zijn familie is gekomen. Niemand spreekt erover, maar iedereen weet dat hij deze misdaad heeft gepleegd. Verder is er ook de angst voor de kwade geesten die de ex-strijders met zich meedragen (Allen, 2008, p.143-147). Dit wetende is het moeilijk in te schatten of de amnestiewet het beste is voor de Ugandese samenleving en of dit dus de legitimiteit van de overheid vergroot.

Zoals Walzer zegt is het belangrijk om een overtuigende kans op succes te hebben, maar men kan hier niet al te afwachtend zijn, omdat men soms snel moet reageren (Orend, 2000, p.535-536). Dit was ook het geval voor de Ugandese overheid omdat er een directe dreiging was waar op moest worden gereageerd. De vraag is dan of amnestie heeft bijgedragen aan de kans op succes. De leiders van de LRA hebben amnestie niet als chantagemateriaal gebruikt, omdat zij er zelf geen voorstander van zijn. De amnestiewet was dus een initiatief van de overheid (Allen, 2008, p.74). Hoewel de oorlog vervolgens niet snel tot een eind kwam, is het leger van Kony wel zwakker geworden. Een groot aantal soldaten heeft zich overgegeven en de amnestie aangenomen. In 12 jaar tijd hebben ongeveer 12.000 mensen die bij de LRA waren aangesloten,

amnestie geaccepteerd (Human Rights Watch, 21/03/2012). De amnestiewet heeft dus bijgedragen aan de kans op succes.

Men zou kunnen zeggen dat de oorlog gevoerd uit zelfverdediging proportioneel was aan het breken van de vrede. De LRA was erg destructief en viel veel burgers aan. De amnestiewet heeft bijgedragen aan het bereiken van vrede, hoewel het niet snel ging en het conflict nog steeds niet volledig tot een eind is gebracht. Toch kan men zeggen dat het wellicht het tijdsbestek van de oorlog heeft ingekort en het kwade heeft verzacht, waardoor de oorlog proportioneeler is geworden.

Of de oorlog een *last resort* was, is moeilijk in te schatten. Er was sprake van urgentie, omdat het voor de overheid een oorlog uit zelfverdediging was. Aan de andere kant was het al onrustig in Noord-Uganda tussen Museveni en zijn tegenstanders, waardoor de aanvallen van de LRA geen plotselinge acties waren. Voordat de LRA aanviel is er geen toenadering gezocht tot het noorden om te overleggen over de politieke situatie. Vaak werd het leger gebruikt om de noordelijke bewoners te onderdrukken. Ook is in de eerste jaren van het conflict door de overheid niet getracht om onderhandelingen met de LRA te voeren (Allen, 2008, p.30-36). Dit zou er op kunnen wijzen dat de oorlog geen *last resort* was. Echter, dit is niet met zekerheid te stellen.

De invloed van amnestie op de begrippen discriminatie en proportionaliteit van *jus in bello* zullen hier samen worden besproken. In de oorlog tussen de LRA en de overheid zijn veel burgers slachtoffer geworden en een intentioneel doelwit geweest. Dit geldt voor de LRA in meerdere mate, maar ook voor de overheid. De LRA heeft burgers (waaronder kinderen) ontvoerd om binnen de LRA te dienen, burgers gefolterd door bijvoorbeeld neuzen en lippen af te snijden en verschillende dorpen in brand gestoken (Jeffery, 2011, p.84-85). Er is dus slecht onderscheid gemaakt tussen combattanten en non-combattanten en het geweld dat werd gebruikt was buitenproportioneel. Zoals eerder in de scriptie genoemd, zou het invoeren van amnestie tijdens het conflict leiden tot buitenproportionele oorlogsvoering. Toch kan men zich afvragen of dat hier het geval is geweest, terwijl de amnestiewet in Uganda wel is ingevoerd gedurende het conflict. Voordat de amnestiewet werd ingevoerd, waren burgers voor de LRA al een strategisch doelwit en maakte de LRA al weinig onderscheid tussen combattanten en non-combattanten. Omdat Kony weigert de amnestie aan te nemen en de soldaten voor het merendeel gedwongen zijn om voor de LRA te vechten (Allen, 2008, p.74), heeft dit waarschijnlijk weinig veranderd in de manier van oorlog voeren. Er kan dus gesteld worden dat

amnestie weinig invloed heeft gehad op discriminatie en proportionaliteit bij de LRA, omdat hier al weinig sprake van was voordat de amnestiewet werd ingevoerd.

6. Conclusie

'In hoeverre kan de just war doctrine helpen bij het analyseren en beslechten van het dilemma tussen vrede en rechtvaardigheid met betrekking tot amnestieverlening?'

Het analyseren van het rechtvaardigheidsdilemma van amnestie met behulp van de *just war* doctrine, laat goed zien waar amnestie kan bijdragen aan de rechtvaardigheid en waar amnestie juist zorgt voor een afname van rechtvaardigheid. Dit blijkt uit de volgende conclusie.

Men ziet dat amnestie met vrede weldegelijk kan bijdragen aan rechtvaardigheid binnen *jus ad bellum*. Met vrede als einddoel van de rechtvaardige oorlog, kan amnestie, ingevoerd tijdens het conflict, assisteren in het bereiken van vrede. Verder kan amnestie ingevoerd na een oorlog, de vrede en daarmee het einddoel van de *just war* versterken. Hieruit zou men kunnen concluderen dat het dilemma tussen vrede en rechtvaardigheid met betrekking op amnestie kan worden genuanceerd.

Amnestie kan namelijk bijdragen aan de rechtvaardigheid van de *just cause*, als bij beide partijen in het conflict een *just cause* aanwezig is (Boucher, 2011, p.96). Bij meerdere *just causes* zal het recht van de sterkste bepalen wie de rechtvaardige oorlog heeft gevochten en dus mag straffen. Dit is niet gebaseerd op morele overwegingen, waardoor het rechtvaardiger is om niet te straffen en amnestie te verlenen. Ook bij de voorwaarde *right intention* ziet men dat amnestie rechtvaardigheid kan brengen, als amnestie ook met de *right intention* is ingevoerd. Dit is het geval wanneer de amnestieverlenende autoriteit het beste voor heeft met de bevolking bij het invoeren van de amnestiewet. Dit overlapt met de voorwaarde van *right authority*. Amnestie kan de legitimiteit van de staat versterken, wanneer de amnestiewet is ingevoerd uit het belang voor het volk. Verder kan amnestie de kans op succes voor de staat die amnestie verleent, vergroten. Het kan namelijk als middel worden gebruikt om de andere partij over te halen tot capitulatie (Mallinder, 2008, p.12). Daarnaast kan amnestie bijdragen aan de proportionaliteit binnen *jus ad bellum*. De kosten van het opgeven van vrede worden verkleind, omdat deze periode kan worden verkort met behulp van amnestie (Freeman, 2009, p.23). De *just cause* komt dan meer in verhouding te staan met het breken van de vrede. Men kan dus concluderen dat amnestie onder bepaalde omstandigheden bij kan dragen aan de rechtvaardigheid, als het om voorwaarden binnen *jus ad bellum* gaat.

Aan de andere kant is het moeilijker om met amnestie rechtvaardigheid te brengen binnen *jus in bello*. Onder *jus in bello* vallen namelijk schendingen van mensenrechten en daden tegen de menselijkheid. Amnestieverlening voor daden zoals deze zou kunnen leiden tot meer van deze

schendingen en dus het overtreden van de *jus in bello* regels. Amnestie kan hier weinig bijdragen aan rechtvaardigheid en is de valkuil voor amnestie, binnen de discussie van vrede en rechtvaardigheid, waar te nemen. Men kan concluderen dat amnestie voor een afname van rechtvaardigheid zorgt binnen *jus in bello*. Amnestie heeft vooral een negatief effect op proportionaliteit. Door de afwezigheid van rechtsvervolging nemen de kosten af op de kosten-batenanalyse en is de keuze tot excessief geweld makkelijker te maken. Dit leidt tot buitenproportionaliteit en doet af aan rechtvaardigheid in de oorlog. Zoals vervolgens werd geconcludeerd kan de afname van proportionaliteit ook leiden tot een afname van het begrip discriminatie.

Interessant aan de *case study* van Uganda is, dat het laat zien dat het effect van amnestie niet zwart-wit is. Op sommige criteria doet het af aan rechtvaardigheid, maar bij andere criteria kan het rechtvaardigheid toevoegen. Zo heeft amnestie aan de ene kant bijgedragen aan de *right intentions* van de oorlog, omdat het de *right intention* vrede bevestigt. Aan de andere kant, laat het ook zien dat een oorlogvoerende entiteit niet vaak pure *right intentions* heeft. Verrassend genoeg heeft amnestie in Uganda weinig tot geen invloed gehad op de criteria discriminatie en proportionaliteit binnen *jus in bello*. Dit is verrassend, omdat hier vaak het argument ontstaat dat amnestie onrechtvaardig is. In het geval van Uganda was er echter al weinig sprake van discriminatie en proportionaliteit, waardoor amnestie weinig verandering heeft gebracht in oorlogvoering. Juist om deze reden kan ook niet worden geconcludeerd dat amnestie geen effect heeft op discriminatie en proportionaliteit, omdat er weinig ruimte was voor de verwachte negatieve verandering.

Al met al, is het mogelijk om met behulp van de *just war* theorie nuance te brengen in het rechtvaardigheidsdilemma van amnestie. Hoewel amnestie een negatieve invloed heeft op de rechtvaardigheid binnen *jus in bello*, kan het wel bijdragen aan rechtvaardigheid binnen *jus ad bellum*. Daarom kan men concluderen dat het dilemma tussen vrede en rechtvaardigheid met betrekking tot amnestie niet zonder nuance kan worden gesteld.

7. Literatuurlijst

Inleiding

- Allen, T. (2008). *Trial Justice. The International Criminal Court and the Lord's Resistance Army*. London, New York: Zed Books in association with International African Institute.
- IRIN. (10/10/2005). ICC indictments to affect northern peace efforts, says mediator. Geraadpleegd op 15 mei 2015 van <http://www.irinnews.org/report/56654/uganda-icc-indictments-affect-northern-peace-efforts-says-mediator>
- Jeffery, R. (2011). Forgiveness, amnesty and justice: the case of the Lord's Resistance Army in northern Uganda. *Cooperation and Conflict*, 46(1), p. 78-95.
- Mallinder, L. (2008). *Amnesty, Human Rights, and Political Transitions. Bridging the Peace and Justice Divide*. Oxford, Portland, Oregon: Hart Publishing.
- United Nations Security Council. (28/04/2006). Protecting Civilians in Armed Conflict, Resolution 1674.

Amnestie

- Freeman, M. (2009). *Necessary Evils. Amnesties and the Search for Justice*. New York: Cambridge University Press.
- Majzub, D. (2002). Peace or justice? Amnesties and the International Criminal Court. *Melbourne Journal of International Law*, 3(2), p. 247-279.
- Mallinder, L. (2008). *Amnesty, Human Rights, and Political Transitions. Bridging the Peace and Justice Divide*. Oxford, Portland, Oregon: Hart Publishing.
- Michel, N. & Del Mar, K. (2014). Transitional Justice. In Clapham, A. & Gaeta, P. (red.), *The Oxford Handbook of International Law in Armed Conflict*. DOI: 10.1093/law/9780199559695.003.0032
- Rome Statute. (17/07/1998). Rome Statute of the International Criminal Court. Geraadpleegd op 02/06/2016 van https://www.icc-cpi.int/nr/rdonlyres/ea9aeff7-5752-4f84-be94-0a655eb30e16/0/rome_statute_english.pdf

Schabas, W. (2012). No peace without justice? The amnesty quandary. *Unimaginable Atrocities: Justice, Politics, and Rights at the War Crimes Tribunals*. Oxford: Oxford University Press.

Van Dalen. (2016). Online gratis woordenboek – amnestie. Geraadpleegd op 22 april 2016 van <http://www.vandale.nl/opzoeken?pattern=amnestie&lang=nn#.Vx4JsJB97IU>

Jus ad Bellum en Amnestie

Biggar, N. (2008). Fostering Reconciliation as a Goal of Military Ethics. Johnson, J.T. & Patterson, E.D. (red.), *Justice, International Law and Global Security*. Aldershot: Ashgate.

Boucher, D. (2011). The Just War Tradition and its Modern Legacy: Jus ad Bellum and Jus in Bello. *European Journal of Political Theory*, 11(2), p.92-111.

Coalition for the International Criminal Court. (n.d.). Delivering on the promise of a fair, effective and independent Court, The Crime of Aggression. Geraadpleegd op 02/06/2016 van <http://www.iccnw.org/?mod=aggression>

Harrison, T.R. (2003). Hobbes, Locke, and Confusion's Masterpiece: An Examination of Seventeenth-century Political Philosophy. Cambridge: Cambridge University Press.

Johnson, J.T. (2006). The Just War Idea: The State of the Question. *Social Philosophy & Policy Foundation*, 23(1), p.167-195.

Johnson, J.T. (1981). *Just War Tradition and the Restraint of War*. New Jersey: Princeton University Press.

Langan, J.S.J. (1984). The Elements of St. Augustine's Just War Theory. *The Journal of Religious Ethics*, 12(1), p.19-38.

Lazar, S. (2016). War. *Stanford Encyclopedia of Philosophy*. Geraadpleegd op 6 mei 2016 van <http://plato.stanford.edu/entries/war/#HistVsContJustWarTheo>

Mallinder, L. (2008). *Amnesty, Human Rights, and Political Transitions. Bridging the Peace and Justice Divide*. Oxford, Portland, Oregon: Hart Publishing.

Neff, S.C. (2012). *Hugo Grotius On the Law of War and Peace*. Cambridge University Press. DOI: <http://dx.doi.org/10.1017/CBO9781139031233>

Orend, B. (2000). Michael Walzer on Resorting to Force. *Canadian Journal of Political Science*, 33(3), p.523-547.

Steenberghe, van, R. (2012). Proportionality under Jus ad Bellum and Jus in Bello: Clarifying their Relationship. *Isreal Law Review*, 45(1), p.107-124.

Zurbuchen, S. (2009). Vattel's Law of Nations and Just War Theory. *History of European Ideas*, 35(4), p.408-417.

Jus in Bello en Amnestie

Boucher, D. (2011). The Just War Tradition and its Modern Legacy: Jus ad Bellum and Jus in Bello. *European Journal of Political Theory*, 11(2), p.92-111.

Cook, M.L. (2007). Michael Walzer's Concept of 'Supreme Emergency'. *Journal of Military Ethics*, 6(2), p.138-151.

Freeman, M. (2009). *Necessary Evils. Amnesties and the Search for Justice*. New York: Cambridge University Press.

Johnson, J.T. (2006). The Just War Idea: The State of the Question. *Social Philosophy & Policy Foundation*, 23(1), p.167-195.

Steenberghe, van, R. (2012). Proportionality under Jus ad Bellum and Jus in Bello: Clarifying their Relationship. *Isreal Law Review*, 45(1), p.107-124.

Taslaman, C. & Taslaman, F. (2013). Contemporary Just War Theory: Paul Ramsey and Michael Walzer. *Journal of Academic Studies*, 15(59), p.1-20.

Zurbuchen, S. (2009). Vattel's Law of Nations and Just War Theory. *History of European Ideas*, 35(4), p.408-417.

Case Study Uganda

Afako, B. (08/2012). Undermining the LRA: Role of Uganda's Amnesty Act. Geraadpleegd op 25 april 2016 <http://www.c-r.org/news-and-views/comment/undermining-lra-role-ugandas-amnesty-act>

Allen, T. (2008). *Trial Justice. The International Criminal Court and the Lord's Resistance Army*. London, New York: Zed Books in association with International African Institute.

- Amnesty Act. (2000). The Amnesty Act, 2000. Geraadpleegd op 25 april 2016 van <https://www.icrc.org/ihl-nat.nsf/0/7D2430F8F3CC16B6C125767E00493668>
- Boucher, D. (2011). The Just War Tradition and its Modern Legacy: Jus ad Bellum and Jus in Bello. *European Journal of Political Theory*, 11(2), p.92-111.
- Human Rights Watch. (1997). The Scars of Death. Children Abducted by the Lord's Resistance Army in Uganda. Geraadpleegd op 12 mei 2016 van <https://www.hrw.org/legacy/reports97/uganda/>
- Human Rights Watch. (21/03/2012). Q&A on Joseph Kony and the Lord's Resistance Army. Geraadpleegd op 15 mei 2016 van <https://www.hrw.org/news/2012/03/21/qa-joseph-kony-and-lords-resistance-army#16>
- Jeffery, R. (2011). Forgiveness, amnesty and justice: the case of the Lord's Resistance Army in northern Uganda. *Cooperation and Conflict*, 46(1), p. 78-95.
- Mallinder, L. (2008). *Amnesty, Human Rights, and Political Transitions. Bridging the Peace and Justice Divide*. Oxford, Portland, Oregon: Hart Publishing.
- McKnight, J. (2015). Accountability in Northern Uganda: Understanding the Conflict, the Parties and the False Dichotomies in International Criminal Law and Transitional Justice. *Journal of African Law*, 59(2), 193–219.
- Orend, B. (2000). Michael Walzer on Resorting to Force. *Canadian Journal of Political Science*, 33(3), p.523-547.
- Syse, H. (2012). Augustine and Just War: Between Virtue and Duties. Reichberg, G.M. & Syse, H. (red.), *Ethics, Nationalism, and Just War : Medieval and Contemporary Perspectives*. Washington, D.C. : Catholic University of America Press.

Conclusie

- Boucher, D. (2011). The Just War Tradition and its Modern Legacy: Jus ad Bellum and Jus in Bello. *European Journal of Political Theory*, 11(2), p.92-111.
- Mallinder, L. (2008). *Amnesty, Human Rights, and Political Transitions. Bridging the Peace and Justice Divide*. Oxford, Portland, Oregon: Hart Publishing.
- Freeman, M. (2009). *Necessary Evils. Amnesties and the Search for Justice*. New York: Cambridge University Press.